

Політичний конфлікт гібридного типу: глобальний та регіональний виміри

Олена Березовська-Чміль, Юлія Кобець, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Авторками в статті досліджено природу, форми, причини, рушійні сили, специфіку політичних конфліктів гібридного типу. Проаналізовано зміст поняття «політичний конфлікт гібридного типу», його відмінність від концепту гібридних війн та сучасних збройних конфліктів; підкреслено, що політичний конфлікт гібридного типу найчастіше виявляє себе як комбінація військових та невійськових методів ведення зовнішньої політики деяких сучасних держав.

Виявлено, що політичний конфлікт гібридного типу має особливість використання супротивниками спектру невійськових засобів впливу – політичних, економічних, соціальних, екологічних та інших. У випадку військового протистояння до характеристик засобів ведення такого типу конфлікту додаються й різні види озброєння.

Висловлено гіпотезу про доцільність інтерпретації терміну «політичний конфлікт гібридного типу» не тільки як загальної назви новітньої форми військово-політичного конфлікту, але й як назви одиначної (унікальної) історичної події. У цьому новому ракурсі гібридна війна як вищий тип конфлікту постає як співвідносна з холодною війною та відомими в історії війнами зі своїми власними назвами. Доведено, що гібридні конфлікти, гібридні загрози і гібридні війни сьогодні розглядаються як важлива характеристика міжнародного безпекового середовища, що перебуває у стані системної кризи. Водночас у військовій та аналітичній спільноті бракує єдності у розумінні феномену гібридної війни.

У дослідженні з'ясовано та систематизовано провідні сучасні концепції та теорії стосовно визначення особливостей та характеру феномену «гібридної війни». У ході роботи розглянуто погляди на проблему провідних українських та зарубіжних вчених. З позиції синтезованого підходу встановлено особливості глобальних та регіональних військово-політичних конфліктів гібридного типу. Оцінено взаємний вплив таких конфліктів на світові політичні процеси та світову спільноту, геополітичних гравців на формування гібридних загроз.

Ключові слова: асиметрична війна, безпека, війна, гібридна війна, гібридна загроза, глобалізація, глобальний конфлікт, політичний конфлікт, регіональний конфлікт, тотальна війна

Political conflict hybrid type: global and regional measurement

Olena Berezovska-Chmil, Yuliia Kobets, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

The authors of the article have studied the nature, forms, causes, driving forces, specifics of political conflicts of the hybrid type. The content of the concept of "political conflict of the hybrid type", its difference from the concept of hybrid wars and modern armed conflicts are analyzed; it is emphasized that the political conflict of the hybrid type often manifests itself as a combination of military and non-military methods of conducting foreign policy by some modern states.

It is detected that opponents in the political conflict of the hybrid type use a spectrum of non-military facilities of influence such as political, economic, social, environmental, and other means. In the case of military confrontation, various types of weapons are added to the features of this type of conflict. The hypothesis about the expediency of interpretation of the term "hybrid-type political conflict" is expressed not only as a general name for the latest form of military-political conflict, but also as the name of a single (unique) historical event. In this new perspective, hybrid warfare appears as the highest type of conflict to be correlated with the Cold War and the well-known wars with their own names. It has been proven that hybrid conflicts, hybrid threats and hybrid wars are considered as important feature of the international security environment in a state of systemic crisis today. At the same time, the military and analytical communities lack unity in understanding the phenomenon of hybrid warfare. The study clarifies and systematizes the

leading modern concepts and theories regarding the definition of the features and nature of the phenomenon of "hybrid warfare".

The views of the problem of leading Ukrainian and foreign scientists are considered in the course of the work. From the standpoint of the synthesized approach, the features of global and regional military-political conflicts of the hybrid type are established. The mutual influence of such conflicts on world political processes and the world community, geopolitical players of the formation of hybrid threats is rated.

Keywords: *asymmetric war, security, war, hybrid war, hybrid threat, globalization, global conflict, political conflict, regional conflict, total war*

Политический конфликт гибридного типа: глобальное и региональное измерения

Елена Березовская-Чмиль, Юлия Кобец, Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника

В статье исследованы природа, формы, причины, движущие силы, специфика политических конфликтов гибридного типа. Проанализировано суть понятия «политический конфликт гибридного типа», его отличие от концепта гибридных войн и современных вооруженных конфликтов; подчеркнуто, что политический конфликт гибридного типа чаще проявляет себя как комбинация военных и невоенных методов ведения внешней политики некоторых современных государств.

Обнаружено, что политический конфликт гибридного типа имеет особенность использования противниками спектра невоенных средств воздействия – политических, экономических, социальных, экологических и других. В случае военного противостояния к характеристикам средств ведения такого типа конфликта добавляются и различные виды вооружения.

Сформулировано гипотезу о целесообразности интерпретации термина политический конфликт гибридного типа не только как общего названия новейшей формы военно-политического конфликта, но и как названия уникального исторического события. В этом новом ракурсе гибридная война, как высший тип конфликта, выступает как сопоставимая с холодной войной и известными в истории войнами со своими собственными названиями. Доказано, что гибридные конфликты, гибридные угрозы и гибридные войны сегодня рассматриваются как важная характеристика сферы международной безопасности, что находится в состоянии системного кризиса. В то же время в военном и аналитическом сообществах не хватает единства в понимании феномена гибридной войны.

В исследовании выяснены и систематизированы ведущие современные концепции и теории относительно определения особенностей и характера феномена «гибридной войны». В ходе работы рассмотрены взгляды на проблему ведущих украинских и зарубежных ученых. С позиции синтезированного подхода установлены особенности глобальных и региональных военно-политических конфликтов гибридного типа. Оценено взаимное влияние таких конфликтов на мировые политические процессы и мировое сообщество, геополитических игроков на формирование гибридных угроз.

Ключевые слова: *асимметричная война, безопасность, война, гибридная война, гибридная угроза, глобализация, глобальный конфликт, политический конфликт, региональный конфликт, тотальная война*

Постановка проблеми.

На сучасному етапі в умовах посилення глобалізації можемо спостерігати тенденцію перетворення регіональних конфліктів на глобальні, що здійснюють значний вплив на розстановку сил та перерозподіл сфер впливу на міжнародній арені. Використання новітніх технологій та інформаційних стратегій дає можливість швидких атак, дезінформації

та ослаблення супротивників. Відтак дедалі більшого поширення набувають військово-політичні конфлікти гібридного типу, жертвами яких стають не лише військові, а й представники цивільного населення. З огляду на це постає потреба у дослідженні природи, причин, рушійних сил, особливостей перебігу та ролі міжнародних політичних акторів у процесах ескалації та розв'язання таких конфліктів.

Аналіз досліджень та публікацій.

Теоретичну основу осмислення природи політичних конфліктів заклали такі зарубіжні вчені, як А. Здравомислов, М. Пірен, Л. Козер, К. Боулдінг, Р. Дарендорф, Р. Тертон, Г. Штракс. Саме вони виокремили антагоністичний, ситуативний та інтеракційний підходи трактування конфліктів.

Значним внеском у розробку проблематики військово-політичних конфліктів на глобальному та регіональному рівнях є праці українських науковців О. Батрименка, О. Гойман, В. Горбуліна, Є. Магди, Ю. Климчука, Г. Ситника, Г. Перепелиці, В. Смолянюка, І. Храбана, А. Слюсаренка, Л. Смоли, Г. Луцишиної, М. Требіна, С. Сірого та інших.

Новітньою формою військово-політичних конфліктів у глобальному та регіональному масштабі є так звані конфлікти «гібридного типу» або «гібридні війни». У сучасному науковому дискурсі немає одностайного тлумачення даного поняття. Різні дослідники для позначення гібридної війни також використовують терміни «неконвенційна», «змішана», «нелінійна», «іррегулярна», «дистанційна», «асиметрична» війна. Проте варто зазначити, що дані дефініції не імплементовані в офіційних міжнародних документах.

Вперше поняття «гібридної війна» використали у своїх доробках американські дослідники Р. Гленн, Б. Неметт, Ф. Хоффман, Дж. МакКуен. Вони розглядали війну гібридного типу як модерну форму партизанського спротиву, що органічно сполучає й використовує сучасні технології та оманні методи мобілізації. Проте, на нашу думку, недостатньо вивченими є ознаки та специфічні прояви гібридних війн, їх вплив на політичні процеси в різних регіонах та перерозподіл сфер впливу в світі.

Метою статті є дослідження природи, специфіки та особливостей перебігу політичних конфліктів гібридного типу в глобальному та регіональному вимірах.

Виклад основного матеріалу.

У науковому дискурсі існує низка підходів до визначення сутності гібридних війн. Зокрема, американський військовий дослідник Дж. МакКуен вбачав у «гібридній війні» поєднання традиційних та асиметричних форм насилля з одночасним залученням у конфлікт населення, яке проживає

на вказаній території, та введення в оману міжнародної спільноти з метою нівелювання її впливу на зазначений конфлікт. Також дослідник підтвердив, що «гібридна війна» є одним із сучасних проявів асиметричної війни, яка розгортається у трьох площинах: серед громадян, які мешкають у зоні конфлікту; серед громадян агресора; серед міжнародної спільноти (Ван Пуйвелде, 2015).

Є. Магда (2014) трактує гібридну війну як прагнення однієї держави нав'язати іншій (іншим) свою політичну волю шляхом комплексу дій політичного, економічного, інформаційного характеру та без оголошення війни відповідно до норм міжнародного права.

І. Поліщук (2015) вважає гібридною війну із поєднанням різних типів і способів ведення війни, які «скоординовано застосовуються задля досягнення спільних цілей» (с. 242).

О. Батрименко (2006) зазначає, що основними причинами виникнення сучасних воєнно-політичних конфліктів є: боротьба за володіння світовими ресурсами й територіями; розпад поліетнічних держав, соціальних структур і, як наслідок, зростання соціально-політичної напруженості; втрата цілими народами національної ідентичності, що породжує й загострює етнонаціональні й релігійні протиріччя; боротьба за домінування певних духовних і культурних цінностей, що виливається у прагнення певних політичних сил до зміни суспільно-політичного ладу, зміни правлячої верхівки. Світова практика показує, що зазначені причини конфлікту зазвичай мають змішаний характер.

Починаючи з другої половини 90-х років минулого століття елементи та технології концепції «гібридних війн» використовувалися в Придністров'ї, Абхазії, Південній Осетії, Нагорному Карабасі, Іраці, Югославії, Лівії, Сирії (Жарков, 2015, с. 88). Сам термін «гібридна війна» з'явився ще в 2015 році та застосовувався для опису стратегій Хезболли в Ліванській війні 2006 року (Ван Пуйвелде, 2015). З того часу термін «гібридна» є домінуючим при обговоренні сучасних та майбутніх воєнних дій до такого ступеня, що вище керівництво взяло його на озброєння і використовує як основу сучасних воєнних стратегій.

Г. М. Маклюен (2003), який в своїх наукових працях детально аналізував роль інформації в

сучасному світі та запропонував новаторську тезу: «істинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації» (с. 202).

Нідерландський генерал-майор у відставці Ф. ван Каппен в інтерв'ю радіо «Свобода» стверджує, що на сьогодні здійснено заміну парадигми війни в сенсі залучення до неї не-військових структур – «гібридна війна» – це змішування класичного типу війни з використанням нерегулярних військових формувань (Корнієнко, 2014). Держава, яка веде «гібридну війну», реалізує угоду з недержавним виконавцем – бойовиками, місцевим населенням, організаціями, з якими заперечується зв'язок. Існує ще бачення, що «гібридна війна» – це комбінація традиційних та нетрадиційних методів ведення війни, які включають використання сил спеціального призначення, нерегулярних збройних формувань, підтримку внутрішніх заворушень та сепаратистських рухів, інформаційну війну та пропаганду, дипломатичні заходи, кібератаки та економічний тиск (Котенко, 2017).

На даний момент у військовій та політичній науці відсутнє загальноприйнятне визначення «гібридної війни». Офіційно ухвалити цей термін не поспішає і Міністерство оборони США, яке в офіційних документах обмежується терміном «гібридна загроза». На думку дослідника з питань безпеки д-ра Дем'єна ван Пуївелде (Інститут національно безпеки при Техаському університеті), суть дискусії полягає в тому, що сучасні супротивники використовують звичайні/незвичайні, регулярні/нерегулярні, відкриті/приховані засоби та застосовують усі виміри війни для подолання переваги в звичайній війні. «Гібридні загрози» власне передбачають застосування всього спектра сучасної війни, не обмежуючись лише звичайними засобами (Ван Пуївелде, 2015).

В. Ліпкан (2006) зазначає, що «загроза – 1) це розмаїття внутрішніх і зовнішніх, об'єктивних та суб'єктивних суперечностей суспільного розвитку в середовищі функціонування об'єкта, які ускладнюють або унеможливають створення сприятливих для реалізації його інтересів і створюють небезпеку для його системи безпеки, життєзабезпечення їх системоутворюючих елементів; 2) це складовий елемент системи безпекогенних чинників, який складається з декількох стадій» (с. 71). Отже, загроза є результатом суперечностей, які

формується в суспільстві, міждержавних відносинах і без їх виявлення жодна безпека не може бути гарантована.

На практиці будь-яка загроза може бути гібридною, якщо вона не обмежена однією формою та виміром ведення бойових дій. Коли будь-яка загроза або застосування сили визначається як гібридна, цей термін втрачає своє значення та створює плутанину замість пояснення «реалій» війни в сучасному світі.

Деякі дослідники, зокрема в Російській Федерації, також ставлять під сумнів обґрунтованість терміну «гібридна війна». Наприклад, професор МДІМВ А. Поберезкін віддає перевагу терміну «сецентрична війна», яка за його словами, «укладається у використання будь яких складових – політичних, економічних, інформаційних, військових та інших для досягнення кінцевої й глобальної геополітичної мети» (Котенко, 2017).

Можемо стверджувати, що «гібридна війна» – це «холодна війна» в інформаційно відкритому та глобалізованому світі та в своєму арсеналі мають старі прийоми, які активно використовують у світових війнах, зокрема, політична та інформаційна війна.

Досвід сучасних локальних війн та збройних конфліктів свідчить про зростання в них ролі інформаційної боротьби, яка набуває активного стратегічного характеру, ведеться як в мирний час, так і задовго до розгортання бойових дій та після їх завершення, без обмежень у просторі та часі та характеризується економічною доцільністю та високою воєнно-політичною ефективністю.

Виходячи з наведеного розуміння війни, можна стверджувати, що чим вищий рівень розвитку інформаційної культури суспільства, що протистоїть агресії, тим менше шансів у ворога перемогти у «гібридній війні». Це пов'язано з тим, що агресор намагається вплинути на культурні, правові, політичні, ціннісні основи життєдіяльності суспільства та особистості, його завданням є змінити, деформувати світогляд людини на свою користь за допомогою засобів масової комунікації (Мануйлов, & Прудникова, 2017, с. 27).

Щодо регіонального виміру гібридних конфліктів, то варто зауважити багатоаспектність поняття «регіональний конфлікт», що включає предметний (форма міжнародних відносин), базисний (основою регіонального конфлікту є суперечність),

процесуальний (відкрита боротьба та протистояння в конкретному регіоні), суб'єктний (держави й міждержавні об'єднання), причинний (несумісні, взаємовиключні інтереси, цінності, потреби та позиції), наслідковий (перешкоджання задоволенню мети, нейтралізація, зміна поглядів однієї зі сторін, а також позитивні варіанти: інтеграція суб'єктів конфлікту або компроміс) (Пилипенко, 2017, с. 25–26).

Для розуміння природи глобальних конфліктів важливо окреслити відмінності між поняттями «воєнний конфлікт», «збройний конфлікт», «війна», спираючись на інтенсивність їх перебігу й умови виникнення. Збройний конфлікт є більш обмеженим, для нього характерна менша інтенсивність; коли вона зростає, а межі перебігу розширюються, тоді конфлікт перетворюється на воєнний, а з подальшим розширенням і підвищенням інтенсивності – на війну. Отже, інтенсивність конфлікту може зростати й спадати, унаслідок чого змінюватиметься його вид.

Активна участь недержавних акторів у сучасних регіональних війнах і воєнних конфліктах породжує ще одну їх особливість. Вони досить складно піддаються врегулюванню традиційними засобами дипломатії, до яких належать офіційні переговори і посередницькі процедури. Пояснюється це широким колом проблем, що впливають на перебіг цього зазвичай досить тривалого процесу. Велика кількість нерегулярних військових формувань, які беруть участь у збройному протиборстві, породжують питання, пов'язані з виявленням лідера та його легітимністю репрезентувати інтереси зацікавлених політичних рухів, а також спроможністю здійснювати ефективний контроль за виконанням досягнутих домовленостей.

Іншою тенденцією, яка нині є потенційним джерелом регіональних війн і гібридних конфліктів, є пряма чи прихована боротьба за ресурси та шляхи доступу до них. Виснаження природних ресурсів, екологічні проблеми, зубожіння та зростання чисельності населення в багатьох країнах вимагають скоординованих дій міжнародної спільноти через відповідні інститути, які наразі не демонструють ефективної діяльності. Відтак, боротьба між країнами за захист від можливої економічної та екологічної катастрофи стає пріоритетною в глобальному вимірі. І в

цій боротьбі в умовах формування нової системи політичних відносин та нівелювання норм міжнародного права провідні країни світу за браком балансу сил все частіше стають прямими або опосередкованими учасниками локальних війн та гібридних військово-політичних конфліктів.

Українські дослідники, описуючи сучасні гібридні конфлікти, зійшлися на думці, що метою таких конфліктів є не фізичне знищення противника (його збройних сил), а досягнення його внутрішнього колапсу та руйнування усєї державної системи шляхом атаки на соціум та політикум, примушення його до відмови від подальшого опору різними способами (більшою мірою не військовими), зокрема, руйнування культурного середовища і інфраструктури, порушення управління, втрата довіри до національних та військово-політичних лідерів, придушення волі до боротьби, виведення з ладу енергетичної й промислової бази тощо (Антонов, Бзот, & Жилін, 2014). Можемо погодитись, що необов'язковою стає відкрита воєнна агресія проти ворога, натомість можна використовувати протиріччя противника з його сусідами для розв'язування між ними конфлікту, результати якого будуть вигідні організатору, зокрема внутрішньополітичних протиріч та нестабільності для формування руху опору та громадянського конфлікту (наприклад, події так званої «арабської весни» на Близькому Сході та на півночі Африки)

Ще одним негативним проявом гібридної війни є сприйняття всього суспільства, як ворога, внаслідок чого страждає цивільне населення, владна верхівка, інфраструктурні об'єкти, енергетичні, транспортні центри тощо.

Аналізуючи специфіку політичних конфліктів гібридного типу, варто також акцентувати увагу на широкому використанні засобів масової інформації як засобу тиску та ослаблення країни-опонента для досягнення власних цілей, маніпулювання свідомістю, дестабілізації суспільства, загострення внутрішньодержавних протиріч. Для цього також часто використовуються терористичні та сепаратистські методи боротьби. Крім того, сучасне технологічне озброєння з механізмами стеження, виведенням з ладу енергетичних мереж із застосуванням штучного інтелекту відкриває фактично необмежені

можливості для ведення непрямих бойових дій та перемоги над супротивником.

Одним з найгірших наслідків гібридної війни є своєрідний інформаційний вакуум, деморалізація населення, відчуття масового страху та незахищеності, зростання кількості біженців, загроза зубожіння, голоду, екологічних катастроф, застосування біологічної зброї, ядерна загроза тощо.

Питання війни та миру, посилення імовірності ескалації воєнно-політичних конфліктів в умовах сучасних глобалізаційних процесів постійно перебувають під увагою широкого кола світових науковців та дослідників. У більшості досліджень відмічається, що сучасний світ невпинно занурюється у хаос війн та конфліктів, дезінтеграційних процесів, а діюча система міжнародної безпеки знаходиться у критичному стані, що ставить під загрозу не тільки фундаментальні основи світобудови, але й породжує загрози фізичному існуванню народів та людства в цілому. На початку XXI ст. кількість воєнно-політичних конфліктів не зменшується. Згідно з даними інститутів, що досліджують проблеми миру, за період після закінчення «холодної війни» на планеті виникло понад 60 значних воєнно-політичних конфліктів. Серед них лише декілька були міждержавними (Індія – Пакистан, Ефіопія – Еритрея, Ізраїль – Палестина, США – Ірак, Росія – Грузія), решта – внутрішньодержавними. Така тенденція внутрішньосупільних криз безпосередньо вплинула на всі держави світу (Лещенко, 2016, с. 61).

Війна на Сході України вкотре підтвердила тезу про очевидну зміну парадигми сучасної війни, продемонструвала необхідність ґрунтовного дослідження цього феномену та розробки цілком нових підходів до реалізації політичних і воєнних цілей. Зміни механізмів світосприйняття особою, групою та суспільством загалом і зумовлюють т.зв. «ментальну еволюцію», що потребує переосмислення категорії «інформаційно-політична безпека країни/суспільства/держави». Такий вплив на інформаційний ресурс держави є одним із джерел загроз для національної безпеки будь-якої країни, незалежно від рівня її розвитку та впливовості (Смола, 2016, с. 70).

Національна безпека України у новому геополітичному середовищі все більше залежить від гостроти інформаційно-психологічного протистояння, здатності держави

виявляти та нейтралізувати нові виклики та загрози у інформаційній сфері. В основі змісту інформаційно-психологічного протистояння сьогодні знаходиться намагання суперника підмінити історичну спадщину, переформатувати ідеологічні установки та цінності в суспільстві.

У даному контексті можемо зробити висновки, що інформаційно-культурне протистояння України в період «гібридної війни» має характер ціннісно-цивілізаційного протистояння. У процесі такої боротьби об'єктивно трансформується сутність та характеристики політичної культури, вона стає активістською, громадянською, критичною, а її носії частіше вступають у публічні дискусії, беруть участь у громадських акціях. Відтак, рівень інформаційної, політичної культури в період «гібридної війни» обумовлює соціальну активність людини та її громадсько-політичну позицію, формується своєрідний інформаційний імунітет проти інформаційної зброї. Вочевидь, що під час «гібридної війни» вкрай важливими стають такі характеристики суб'єктів політичної культури, як здатність до критичного мислення, навички селекції та зіставлення інформації, пошук адекватних джерел новин тощо.

На думку О. Литвиненка (2016), для зменшення та знешкодження негативного впливу інформаційних викликів і загроз на суспільну свідомість як українського, так й інших народів світу у межах «гібридної війни» за суверенітет та територіальну цілісність України згуртування громадян є вкрай важливим і актуальним завданням. Оскільки засоби масової комунікації мають потужний вплив на суспільно-політичну думку, просування такої ідеї згуртованості та консолідації здебільшого залежатиме від специфіки її подання мас-медійними органами (с. 173).

Про посилення імовірності ескалації воєнно-політичних конфліктів в умовах сучасних глобалізаційних процесів йдеться у доповіді розвідки США під назвою «Глобальні тенденції: Парадокс прогресу». Зокрема у ній зазначається, що ризик виникнення воєнно-політичних конфліктів у світі зростатиме та протягом п'яти років (тобто до 2025 року) досягне рівня часів «холодної війни». Факторами, що формують «темне і

важке найближче майбутнє», у доповіді називаються «все більш самовпевнені» дії Росії і Китаю, регіональні конфлікти, тероризм, зростання нерівності доходів, зміна клімату і повільне економічне зростання (Лещенко, 2016).

Загалом, більшість аналітиків упродовж останнього десятиріччя спостерігають стійку тенденцію зменшення кількості міждержавних конфліктів. Проте кількість внутрішньодержавних та інтернаціоналізованих конфліктів, загальний рівень насильства у світі із застосуванням збройної сили, за участі як державних, так і недержавних суб'єктів залишаються досить високими. Сучасний світ не став і в середньостроковій перспективі не стане стабільнішим і безпечнішим. Більшість наявних загроз мають глобальний (забруднення довкілля, кліматичні зміни, виснаження ресурсів), мережевий (тероризм, кіберзлочинність, контрабанда наркотиків і зброї тощо) характер. Поява нових загроз, зміни в їх характері та масштабах відбуваються швидше, ніж набуття урядами та міжнародними інститутами спроможностей ефективно їм протидіяти. Усе це вимагає адекватних спільних підходів до боротьби із загрозами та забезпечення безпеки.

Висновки

Докорінні зміни у світі призводять до болісних процесів пошуку або перегляду державами внутрішньо- та зовнішньополітичної ідентичності, доцільності участі та свого місця в міжнародних інтеграційних об'єднаннях. У деяких регіонах, зокрема в Євразійському, спостерігається змагання інтеграційних проєктів, у центрі якого опинилася Україна. Ці процеси зумовлюють складні зміни в міжнародних об'єднаннях: ослаблення або розпад ста-

рих альянсів, намагання посилити наявні або створити нові.

На наш погляд, сутність політичного конфлікту гібридного типу полягає у широкому застосуванні інформаційних, політичних, економічних, гуманітарних засобів, що поєднуються з військовими заходами таємного характеру.

Підсумовуючи, зауважимо, що «гібридна війна» поєднує в собі методи інформаційної, психологічної, економічної воєн та культурної експансії. Якщо в класичних війнах боротьба велася за ресурси та територію, то у некласичних «гібридних війнах» ворог ставить за мету підкорити суспільну свідомість громадян певної країни, перекодувати ціннісно-культурні основи населення, спотворити його історичну пам'ять.

Суперечності на міжнародній арені розгортаються сьогодні в фізичному, інформаційному, кібернетичному, культурному, когнітивному вимірі при неухильному зростанні ролі невійськових способів досягнення політичних та стратегічних цілей, які за ефективністю часто переважають традиційні військові засоби (що не виключає активного застосування останніх).

Більшість експертів мають спільне бачення, що в межах цього концепту знайшов місце особливий новий феномен світової та регіональної політики: поняття гібридних політичних конфліктів на рефлексивному рівні дає якісно новий погляд на сучасну реальність і є унікальним явищем.

Здійснений аналіз перебігу та специфіки сучасних політичних конфліктів гібридного типу дає підстави стверджувати, що питання захисту цивільного населення в таких умовах та забезпечення його виживання залишається актуальним і може стати перспективою подальших наукових розвідок та досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

Антонов А. В., Бзот В. Б., Жилін Є. І. Україно-російський воєнний конфлікт: сутність, передумови та зміст агресії. Частина 1. URL: <https://informnapalm.org/wp-content/uploads/2014/11/Voyenni-konflikty-novogo-tipu-4GW.-CHastyna-I> (дата звернення: 15.08.2020).

Батрименко О. В. Особливості сучасних збройно-політичних конфліктів: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Нац. ун. ім. Т. Шевченка. Київ, 2006. 238 с.

Ван Пуйвелде Д. Гібридна війна – чи вона взагалі існує? *NATO review*. URL: <https://www.nato.int/docu/review/2015/Also-in-2015/hybrid-modern-future-warfare-russia-ukraine/UK/index.htm> (дата звернення: 15.08.2020).

Жарков Я. М., Онищук М. І. Інформаційна боротьба як фактор національної безпеки України. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2015. Вип. 50. С. 87–92.

Корнієнко С. Путін веде в Україні гібридну війну – генерал Каппен (інтерв'ю для Радіо Свобода 28.04.2014). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/25363591.html> (дата звернення: 15.08.2020)

Котенко А. О. Гібридна війна як форма сучасного міжнародного конфлікту. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2017. № 13. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3070/2758 (дата звернення: 15.08.2020).

Лещенко О. Гібридна війна як науковий конструкт: проблеми пошуку термінологічної та концептуальної сутності. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2016. № 6. С. 60–71.

Литвиненко О. Інформаційна складова у сучасній гібридній війні проти України: виклики й загрози. *Українознавчий альманах*. 2016. Вип. 19. С. 171–174.

Ліпкан В. А., Максименко Ю. С., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: навч. посіб. Київ: КНТ, 2006. 280 с.

Магда Є. Гібридна війна: сутність та структура феномену. *Міжнародні відносини Серія «Політичні науки»*. 2014. № 4. URL: <http://journals.iir.kiev.ua> (дата звернення: 15.08.2020).

Маклюен Г. М. Внешние расширения человека / пер. с англ. В. Николаева; закл. ст. М. Вавилова. Москва; Жуковский: КАНОН-пресс-Ц, Куликово поле, 2003. 464 с.

Мануйлов Є. М., Прудникова О. В. Інформаційно-культурна безпека України в умовах «гібридної війни». *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2017. № 1(32). С. 26–37.

Пилипенко Я. Об'єктивістський та інтерпретативний підходи до вивчення структури глобального конфлікту. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. Запоріжжя: Класич. приват. ун-т, 2017. Вип. 73. С. 23–33.

Поліщук І. Інформаційний аспект гібридної війни в Україні. *Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого»*. 2015. Вип. 3 (26). С. 242–243.

Смола Л. Інформаційно-психологічний складник «гібридної війни». *Національна безпека і оборона*. 2016. № 9–10. С. 68–71.

REFERENCES

Antonov, A. V., Bzot, V. B., & Zhylin, Ye. I. (2014). *Ukraino-rosiiskyi voennyi konflikt: sutnist, peredumovy ta zmist ahresii [Ukrainian-Russian military conflict: essence, preconditions and the content of aggression]*. Part 1. Retrieved from <https://informnapalm.org/wp-content/uploads/2014/11/Voyenni-konflikty-novogo-typu-4GW.-CHastyna-I> [in Ukrainian].

Batrymenko, O. V. (2006). Osoblyvosti suchasnykh zbroino-politychnykh konfliktiv [Features of modern armed and political conflicts]. *Candidates thesis*. Nats. un. im. T. Shevchenka [in Ukrainian].

Korniienko, S. (2014). Putin vede v Ukraini hibrydnu viinu – heneral Kappen [Putin is waging a hybrid war in Ukraine – General Kappen]. *Radio Svoboda*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/25363591.html> [in Ukrainian].

Kotenko, A. O. (2017). Hibrydna viina yak forma suchasnoho mizhnarodnoho konfliktu [Hybrid war as a form of modern international conflict]. *Mizhnarodni vidnosyny. Seriya "Politychni nauky" – International relations. Political Science Series*, 13. Retrieved from http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3070/2758 [in Ukrainian].

Leshchenko, O. (2016). Hibrydna viina yak naukovyi konstrukt: problemy poshuku terminolohichnoi ta kontseptualnoi sutnosti [Hybrid warfare as a scientific construct: problems of searching for terminological and conceptual essence]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu – The Bulletin of Dnipropetrovsk University*, 6, 60–71 [in Ukrainian].

Lipkan, V. A., Maksymenko, Yu. Ie., & Zhelikhovskiy, V. M. (2006). *Informatsiina bezpeka Ukrainy v umovakh yevrointehratsii [Information security of Ukraine in the conditions of European integration]*. Kyiv, KNT [in Ukrainian].

Lytvyenko, O. (2016). Informatsiina skladova u suchasni hibrydni viini proty Ukrainy: vyklyky y zahrozy [Information component in the modern hybrid war against Ukraine: challenges and threats]. *Ukrainoznavchyyi almanakh - Ukrainian Studies Almanac*, 19, 171–174 [in Ukrainian].

Mahda, Ye. (2014). Hibrydna viina: sutnist ta struktura fenomenu [Hybrid war: the essence and structure of the phenomenon]. *Mizhnarodni vidnosyny Seriya "Politychni nauky" – International relations. Political Science Series*, 4. Retrieved from http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2489/2220 [in Ukrainian].

Makliuen, H. M. (2003). *Vneshnye rasshyreniya cheloveka [External extensions of the person]*. (V. Nykolaev, Trans.) Moskva; Zhukovskiy: KANON-press-Ts, Kulykovo pole [in Russian].

Manuilov, Ye. M., & Prudnykova, O. V. (2017). Informatsiino-kulturna bezpeka Ukrainy v umovakh «hibrydnoi viiny» [Information and cultural security of Ukraine in the conditions of "hybrid war"]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho» – The Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University*, 1, 26–37 [in Ukrainian].

Polishchuk, I. (2015). Informatsiinyi aspekt hibrydnoi viiny v Ukraini [Information aspect of hybrid war in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy im. Yaroslava Mudroho» – The Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University*, 3 (26), 242–243 [in Ukrainian].

Pylypenko, Ya. (2017). Obiektivistskyi ta interpretatyvnyi pidkhody do vvychnennia struktury hlobalnoho konfliktu [Objectivist and interpretive approaches to studying the structure of global conflict]. *Sotsialni tekhnologii: aktualni problemy teorii ta praktyky – Social technologies: current issues of theory and practice*, 73, 23–33. Zaporizhzhia: Klashch. pryvat. un-t [in Ukrainian].

Smola, L. (2016). Informatiino-psykholohichni skladnyk «hibrydnoi viiny» [Information and psychological component of the "hybrid war"]. *Natsionalna bezpeka i oborona – National security and defense* , 9–10, 68–71 [in Ukrainian].

Van Puivelde, D. (2015). Hibrydna viina – chy вона vzhali isnuie? [Hybrid war - does it even exist?]. *NATO reviu – Nato review*. Retrieved from <https://www.nato.int/docu/review/2015/Also-in-2015/hybrid-modern-future-warfare-russia-ukraine/UK/index.htm> [in Ukrainian].

Zharkov, Ya. M., & Onyshchuk, M. I. (2015). Informatiina borotba yak faktor natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Information struggle as a factor of national security of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Viiskovoho instytutu Kyivskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka - Collection of scientific works of the Military Institute of the Taras Shevchenko National University of Kyiv*, 50, 87–92 [in Ukrainian].

Березовська-Чміль Олена Борисівна
Кандидат політичних наук
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Email: lenkab@ukr.net

Кобець Юлія Василівна
Кандидат політичних наук
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Email:kobec.yu@ukr.net

Цитування: Березовська-Чміль, О., & Кобець, Ю. (2020). Політичний конфлікт гібридного типу: глобальний та регіональний виміри. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*, 23 (8), 93–101. doi: 10.15421/172078

Citation: Berezovska-Chmil, O., & Kobets, Yu. (2020). Politychnyi konflikt hibrydnoho typu: hlobalnyi ta rehionalnyi vymiry [Political conflict hybrid type: global and regional measurement]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 23 (8), 93–101. doi: 10.15421/172078

Стаття надійшла / Article arrived: 25.09.2020

Схвалено до друку / Accepted: 20.10.2020

Berezovska-Chmil Olena
Candidate of Political Sciences
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

ORCID: 0000-0002-3395-9141

Kobets Yuliia
Candidate of Political Sciences
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

ORCID: 0000-0001-9492-6119